

ΕΥΓΕΝΙΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ

**«ΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ-Ι. ΒΑΡΒΑΚΗΣ, Θ.
ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΡ.
ΜΑΡΑΣΛΗΣ ΣΤΗΝ ΟΔΗΣΣΟ».**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο **ελληνικός ευεργετισμός**, αποτελεί φαινόμενο με ιδιαίτερη θέση στην νεοελληνική περιπέτεια. Η ιδεολογία του, αναπτύχθηκε κατά τον 19ο αιώνα και κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ου στους κύκλους του Ελληνισμού της διασποράς, και συνδέεται άμεσα με τη νεοελληνική εθνογένεση, καθώς δημιούργησε παράδοση στον προεπαναστατικό Ελληνισμό και, στη συνέχεια, συνδέθηκε με τις τύχες του ελληνικού κράτους- με γενναιοδωρία και επεμβατισμό.

Οι Έλληνες πάροικοι, μετά την εγκατάστασή τους στις χώρες υποδοχής, οργανώθηκαν σε αδελφότητες (μετεξέλιξη των οποίων αποτελούν οι κοινότητες) . Τα μέλη των κοινοτήτων, που άνθισαν στα Βαλκάνια, στη Ρωσία, στην Ευρώπη, στην Αφρική και όπου αλλού μερίμνησαν ποικιλοτρόπως για την καλή τους λειτουργία, θεσμική και κοινωνική. Οι αδελφότητες λοιπόν, αντιπροσώπευαν μια βραχύβια ιστορική μορφή της εθnikοτοπικής σχέσης αλληλεγγύης στις συνθήκες μαζικού εκπατρισμού και επέτυχαν τη διατήρηση των δεσμών με την ιδιαίτερη πατρίδα και το εθνικό κέντρο, μέσω της εγκατάστασης δικτύων μετακίνησης αλλά και αγαθοεργιών.

Όπως ήταν αναμενόμενο, στο εσωτερικό τους είχαν διαμορφωθεί πεδία διάκρισης και αναγνώρισης των ικανότερων μελών, που χρησίμευαν σαν εφελκυστήρια για ευρύτερα κοινωνικά και πολιτικά εγχειρήματα. Από τα δραστηριοποιημένα αυτά μέλη των αδελφοτήτων (και, αντιστοίχως, των κοινοτήτων) προέκυψαν και οι **ευεργέτες**, τα επιφανή δηλαδή εκείνα μέλη τους, τα οποία, αφού εντάχτηκαν και διακρίθηκαν στο πλαίσιο της παροικίας, διέγραψαν επιτυχημένη προσωπική πορεία και διέθεσαν μεγάλο μέρος της περιουσίας τους προκειμένου να καλύψουν κοινοτικά έως και εθνικά ελλείμματα και ανάγκες.

Από τη συμπύκνωση λοιπόν των λειτουργιών των αδελφοτήτων ή των κοινοτήτων σε ένα πρόσωπο προσδιορίζονται τα χαρακτηριστικά του ευεργέτη. Έτσι **αναπτύσσεται η ιδεολογία του ευεργετισμού στην περίοδο αυτή της ιστορικής μετάβασης από την παραδοσιακή κοινωνία, με τις καθολικές συλλογικότητες της, στη νεωτερικότητα, που σημαίνει και τη συναφή διαφοροποίηση και ανάδειξη της ατομικότητας.**

Στις σελίδες που ακολουθούν, θα αναφερθώ σε τρεις μορφές σπουδαίων Ελλήνων ευεργετών που αναδείχτηκαν και έδρασαν κυρίως

μέσα από τις ελληνικές παροικίες της νοτιοδυτικής Ρωσίας και της Ουκρανίας κατά τον 19ο αιώνα. Πρόκειται για τούς: **Ιωάννη Βαρβάκη, Θεόδωρο Ροδοκανάκη και Γρηγόριο Γρ. Μαρασλή.**

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ (περ.1750-1825)

Ο Ιωάννης Βαρβάκης ήταν γιος Ψαριανού караβοκύρη του Ανδρέα Λεοντή και οφείλει το επώνυμο του στο «βαρβάκι» (είδος γερακιού), παρωνύμιο που του δόθηκε για τα μεγάλα μάτια του και την ορμητικότητα του χαρακτήρα του. Κατά τη διάρκεια των Ορλοφικών προσέφερε σημαντικές υπηρεσίες στον ρωσικό στόλο, για να λάβει κατόπιν από την αυτοκράτειρα Αικατερίνη, ως αντάλλαγμα, άδεια αλιείας στην Κασπία και πλήρη φορολογική απαλλαγή (1776). Στο Αστραχάν, όπου εγκαταστάθηκε, επιδόθηκε κυρίως στην εμπορία αλιευμάτων, αλλά το ανήσυχο πνεύμα του συνέλαβε την ιδέα για την εμπορία χαβιαριού και, αποκτώντας (1785) το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης του χαβιαριού της Κασπίας, δημιούργησε μια ισχυρή και νεωτεριστική επιχείρηση παραγωγής, συντήρησης και διακίνησης του προϊόντος σε ολόκληρο τον κόσμο. Στις κρίσιμες για τον ελληνικό κόσμο συνθήκες του τέλους του 18ου και των αρχών του 19ου αιώνα, ο Βαρβάκης απέδειξε πολλαπλά την κοινωνική του ευαισθησία και το ενδιαφέρον του για την πρόοδο του «Γένους». Συνέτρεξε τον φίλο του Νικηφόρο Θεοτόκη (μητροπολίτη του Αστραχάν από το 1786) στο κοινωνικό του έργο, ενώ το 1817 συνέδραμε στην ίδρυση ελληνικών σχολείων στη Μαριούπολη.

Ύστερα από αίτημα του Καποδίστρια, προσέφερε 150.000 ρούβλια για την ίδρυση Ανώτερης Ελληνικής Σχολής στην Οδησό (1818), ενίσχυσε οικονομικά την Φιλόμουσο Εταιρία, ενώ προκάλεσε τον ενθουσιασμό του Α. Κοραή, όταν το 1818 προσέφερε χιλιάδες γρόσια στο Γυμνάσιο της Χίου. Με την έκρηξη της Επανάστασης, συνέδραμε οικονομικά τον Υψηλάντη και διέθεσε υψηλά ποσά για αποστολή προμηθειών και τροφίμων στους επαναστάτες.

Επιστρέφοντας στη φλεγόμενη Ελλάδα, έφτασε στη Ζάκυνθο (Αύγουστος του 1824) και, επιδιώκοντας τη συνέχιση της βοήθειας, ήρθε σε επαφή με τη κυβέρνηση του Ναυπλίου, στοχεύοντας στη δημιουργία σχολείων (κυρίως ενός Κεντρικού Σχολείου στο Άργος), αλλά τον πρόλαβε ο θάνατος στο λοιμοκαθαρτήριο της Ζακύνθου (Ιανουάριος του 1825). Με τη διαθήκη του άφησε χιλιάδες ρούβλια για την ανέγερση σχολείων για τη μόρφωση των Ελληνοπαίδων. Με

βουλευτικό διάταγμα του 1843 αποφασίστηκε θ ανέγερση διδακτηρίου, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1860 στην οδό Αθηνάς, στο σημείο όπου υπάρχει σήμερα η Βαρβάκειος Αγορά. **Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Ιωάννης Βαρβάκης ονομάστηκε «ευεργέτης δυο πατρίδων», διότι βοήθησε οικονομικά τόσο τη Ρωσία, όσο και την Ελλάδα.**

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ (1797-1882)

Οι Ροδοκανάκηδες ήταν ονομαστοί άρχοντες της Χίου. Κατά μια παράδοση η προέλευση της οικογένειας ήταν από την Κωνσταντινούπολη του Βυζαντίου. Στην καταστροφή του νησιού το 1822, δυο νέοι της οικογένειας σφαγιάστηκαν από τους Τούρκους. Ήδη από το 1819 οι γιοι του Εμμανουήλ Ροδοκανάκη είχαν συστήσει εμπορικά καταστήματα στη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη, το Λιβόρνο και την Οδησό. Στην Οδησό εγκαταστάθηκε το 1819 ο Θεόδωρος σε ηλικία 22 ετών. Ήταν το 8ο κατά σειρά παιδί του Παύλου και της Γιάννας Ροδοκανάκη, σε σύνολο 9 παιδιών. Δεν άργησε να καταστεί ένας από τους σπουδαιότερους εμπόρους της Οδησού και να υπερσκελίσει παλιότερους μεγαλέμπορους με σοβαρή οικονομική παρουσία στον Ελληνισμό της πόλης.

Η ύπαρξη των αδελφών του, επικεφαλής των καταστημάτων της οικογένειας στους εμπορικούς οίκους της Μεσογείου, διασφάλιζε τη συνεργασία των κλάδων του οίκου. Πολύ περισσότερο, όταν ιδρύθηκε κατάστημα στη Μασσαλία, τόπο με μεγάλες εισαγωγές σιτηρών από τη νότια Ρωσία. Η επικοινωνία και η εμπιστοσύνη μεταξύ των αδελφών Ροδοκανάκη ήταν δεδομένες έτσι, ένα μεγάλο μέρος των εμπορικών ανταλλαγών ανάμεσα στα εμπορικά κέντρα που είχαν την έδρα τους οι Ροδοκανάκηδες, γίνονταν μέσω των μαγαζιών τους.

Ο Θεόδωρος παντρεύτηκε την Αρριέττα, κόρη του Χιώτη μεγαλέμπορα Θωμά Γαλάτη. Ο γάμος έγινε με κάθε επισημότητα στη Βιέννη, σύμφωνα με τις παραδόσεις της Χίου. Το 1832 το κράτος της Τοσκάνης εμπιστεύτηκε στον Θεόδωρο την προξενική εκπροσώπηση του στην Οδησό. Μια μεγάλη τιμή για τον Έλληνα μεγαλέμπορο, δείγμα της υπόληψης που έχαιρε στην αγορά της ρωσικής μεγαλούπολης. Ήταν σημαντική η ανάθεση των προξενικών καθηκόντων, αν υπολογίσουμε ότι η Τοσκάνη ήταν αξιόλογο εμποροναυτικό κράτος στη Μεσόγειο και είχε άμεσα συμφέροντα εμπορίου και μεταφορών στον Εύξεινο Πόντο.

Όλες οι πληροφορίες τον παρουσιάζουν ως σπουδαίο επιχειρηματία, που δεν περιορίστηκε μόνο στο εμπόριο των σιτηρών. Ήδη, από τα μέσα του αιώνα ήταν κάτοχος ιδιόκτητων ιστιοφόρων πλοίων,

αργότερα και ατμόπλοιου. Τα πλοία τα χρησιμοποιούσε για τις μεταφορές δικών του εμπορευμάτων, με αυτόν τον τρόπο τα κέρδη του πολλαπλασιάστηκαν και του επέτρεψαν να αγοράσει μεγάλες εκτάσεις γης στη ρωσική ενδοχώρα, ενώ δεν παρέλειψε να τοποθετήσει κεφάλαια σε βιομηχανικές επενδύσεις στη νότια Ρωσία.

Ταυτόχρονα, ο Θεόδωρος Ροδοκανάκης αναδείχθηκε σε ευεργέτη της ελληνικής κοινότητας της Οδησού και της Ελλάδας.

Ακολουθώντας το παράδειγμα των περισσότερων ομογενών που πλούτισαν στο εξωτερικό ο Θεόδωρος Ροδοκανάκης φέρθηκε γενναιόδωρα προς την πατρίδα. Στη γενέτειρα του Χίο άφησε 5.000 ρούβλια για την ανέγερση σχολείων και 3.000 ρούβλια για την ίδρυση νοσοκομείου. Δώρισε 10.000 ρούβλια στο ίδρυμα των αδελφών του Ελέους στην Αθήνα. Στην Ελληνική κοινότητα της Οδησού 5.000 ρούβλια και 2.000 ρούβλια στην εκκλησία της Αγίας Τριάδος. Τέλος κληροδότησε 100 ρούβλια σε κάθε υπάλληλο των επιχειρήσεων του και 30 ρούβλια σε κάθε έναν από το υπηρετικό προσωπικό του. Σπουδαιότερη αναμφίβολα προσφορά του ήταν η ίδρυση του Ροδοκανάκειου Παρθεναγωγείου της Οδησού, το οποίο δώρισε στην Ελληνική Κοινότητα και έθεσε υπό την προστασία της Βασίλισσας Όλγας της Ελλάδας. Ο Θεόδωρος Ροδοκανάκης πέθανε το 1882 σε ηλικία 85 ετών, έχοντας κερδίσει το σεβασμό των κατοίκων της Οδησού και των ρωσικών αρχών.

Όπως ήταν η συνήθεια στις χιώτικες οικογένειες, ο Κ. Ροδοκανάκης αποσκοπούσε τα παιδιά του να παντρευτούν γόνους μεγάλων εμπορικών οίκων από την ιδιαίτερη πατρίδα. Έτσι έγινε στις περιπτώσεις των τεσσάρων θυγατέρων του. Ωστόσο, παρά την επιθυμία του πατέρα του, την οποία και αναφέρει στη διαθήκη του, ο γιος του Θεόδωρου, Περικλής Ροδοκανάκης παντρεύεται μια Ρωσίδα ευγενή, με την οποία δεν αποκτά παιδιά. Πάντως το κύρος του Π. Ροδοκανάκη, δεν υστερούσε αυτού που διέθετε ο πατέρας του. Κληρονομώντας μια τεράστια περιουσία απέκτησε την εύνοια της τσαρικής αυλής στην Πετρούπολη και ανήλθε στην ανώτατη κοινωνική θέση στη Ρωσία.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΡ. ΜΑΡΑΣΛΗΣ (1831-1907)

Ο πατέρας του, Γρηγόριος Μαρασλής καταγόταν από τη Φιλιππούπολη. Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς ήρθε στη νότια Ρωσία, πάντως στα 1792 φέρεται εγκατεστημένος στη Χερσώνα, την πρώτη εμπορική πόλη που αναπτύχθηκε στην περιφέρεια της Νέας Ρωσίας. Οι εμπορικές επιχειρήσεις του εντοπίζονται στη Χερσώνα και το Ταϊγάνιο. Στην Οδησό εγκαταστάθηκε μόνιμα το 1803, όπου παρέμεινε μέχρι το θάνατό του. Υιοθέτησε τη ρωσική υπηκοότητα, για να διευκολύνει τις εμπορικές του δραστηριότητες. Ο Γ. Ι. Μαρασλής ασχολήθηκε με την αγοραπωλησία οικοπέδων στην Οδησό και κατόρθωσε να συγκεντρώσει μεγάλη ακίνητη περιουσία την οποία διαβίβασε στο γιό του.

Ο Γρηγόριος Γ. Μαρασλής γεννήθηκε στην Οδησό το 1831. Έλαβε στοιχειώδη εκπαίδευση στην **Ελληνοεμπορική Σχολή** και, στη συνέχεια, φοίτησε στο **Λύκειο Ρισελιέ**. **Είναι γεγονός, ότι τα δυο εκπαιδευτικά ιδρύματα είχαν υψηλό επίπεδο μόρφωσης**, παρά το ότι δεν παρείχαν επιστημονική και επαγγελματική ειδικευση. Έτσι ο Μαρασλής διέθετε ευρύτατη γενική παιδεία, όπως έμμεσα αποδεικνύεται από τον πολυσχιδή χαρακτήρα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων που ανέπτυξε στη διάρκεια της δημαρχίας του στην Οδησό. Είναι επίσης σαφές, ότι ο Γ. Γ. Μαρασλής μεγάλωσε σε αστικό περιβάλλον, δεδομένο που επηρέασε αναμφισβήτητα κατ' ανάλογο τρόπο τα ήθη και τη συμπεριφορά του. Μάλιστα, αυτό το μαρτυρεί ο Ανδρέας Συγγρός με τον οποίο υπήρξαν φίλοι.

Η επαγγελματική σταδιοδρομία του νεαρού Μαρασλή άρχισε από το Δημόσιο, φέρεται ότι υπήρξε διευθυντής της Γενικής Διοίκησης της περιφέρειας του Καυκάσου. Την ίδια θέση ανέλαβε κατόπιν στην Οδησό, μάλλον στην περίοδο 1867-1873. Είναι βέβαιο, όμως, ότι με το θάνατο του πατέρα του εγκατέλειψε το Δημόσιο και ασχολήθηκε αποκλειστικά με τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Βεβαίως, δεν αρκέστηκε στην πατρική περιουσία, αλλά φρόντισε να την επεκτείνει επενδύοντας κεφάλαια στην οικοδόμηση κτιρίων και στην εν συνεχεία πώληση τους. Μάλιστα, το 1889 συνεργάστηκε με άλλους επενδυτές και επέκτειναν τις επιχειρήσεις ακινήτων στη Χερσώνα, τη Βεσσαραβία, το Εκατερίνοσλαβ και την Κριμαία.

Ο Γρηγόριος Γ. Μαρασλής χρημάτισε δήμαρχος της Οδησσοῦ στο διάστημα 1878-1895. Σίγουρα η ψήφος των εκλεκτόρων στον Έλληνα ομογενή, αποδεικνύει ευκρινώς την εμπιστοσύνη του κοινού της πόλης στον Μαρασλή και γενικότερα στην ελληνική παροικία. Η δράση του ως δημάρχου ήταν πράγματι ζηλευτή. Η Οδησσός απέκτησε την εικόνα μιας δυτικής μεγαλούπολης χάρη στα κοινωφελή έργα που κοσμούσαν τους δρόμους και τις συνοικίες της. Αξίζει να αναφέρουμε ορισμένα που και σήμερα ακόμη ξεχωρίζουν στα μάτια του επισκέπτη. Τα παρακάτω ιδρύματα ανεγέρθηκαν με δαπάνες του ιδίου του Γ.Γ. Μαρασλή και είναι ορισμένα μόνο από ένα σύνολο.

- Δημοτική Βιβλιοθήκη : συνολικού κόστους 30.000 ρουβλίων ανεγέρθηκε το 1880.
- Δημοτικό Μουσείο: το γνωστό ως Μουσείο των Καλών Τεχνών και των Πειραματικών γνώσεων.
- Δημοτικό αναγνωστήριο με δημοτικό σχολείο 2 τάξεων.
- Δημοτικό Μικροβιολογικό εργαστήριο στο δυτικό τμήμα της πόλης.
- Δημοτικό Τεχνουργείο: το γνωστό ως Μέγαρο των Βιομηχάνων και των Τεχνών, όπου οι νέοι εκπαιδεύονταν στην ξυλουργική, τη σιδηρουργική και τη ζωγραφική.
- Δημοτικά σχολεία. Ολόκληρο κτιριακό συγκρότημα με την παρακείμενη εκκλησία του Αγίου Γρηγορίου. Το 1881 κτίστηκε σχολείο θηλέων, το 1892 μικτό δημοτικό σχολείο και το 1894 παρθεναγωγείο.

- Δημοτικό Γηροκομείο, Άσυλο Ύπνου για τους απόρους, Εστιατόριο των ορφανών παιδιών.
Αλλά και σε όλα, σχεδόν, τα δημοτικά έργα ο Μαρασλής συνήθιζε να καλύπτει ένα σημαντικό μέρος των εξόδων κατασκευής. Ιδού μερικά:

- Δημοτικό πτωχοκομείο, κατάλληλο να στεγάσει 780 άτομα σε 180 δωμάτια, ενώ διέθετε και αίθουσες βιβλιοθήκης και αναγνωστηρίου.

- Δημοτικό θεραπευτήριο.
- Δημοτικό Θέατρο (1884-1887), η περίφημη όπερα της Οδησσοῦ.

- Άγαλμα του αυτοκράτορα Αλέξανδρου και του ποιητή Πούσκιν.
- Δημοτικό Πάρκο στα εγκαίνια του οποίου παρευρέθηκε ο αυτοκράτορας Αλέξανδρος το 1881.
- Σχολή Κηπευτικής για την οποία ο Μαρασλής διέθεσε ένα μεγάλο τμήμα της εξοχικής κατοικίας του στα δυτικά της πόλης, στο Φραντσουσκι μπουλβάρ.

- Δημοτική αγορά, δημοτικό ταχυδρομείο, τροχιοδρόμους, καταλύματα, εστιατόρια, υδραγωγείο.

Ο Μαρασλής έδειξε ανάλογη φιλανθρωπική ευαισθησία προς την ελληνική κοινότητα της Οδησού. Τα έργα του συνεισέφεραν στην ομαλή διαβίωση πολλών ομογενών στην Οδησό.

-Ελληνικό Γηροκομείο που κτίστηκε το 1895.

-Ελληνικό Πτωχοκομείο.

-Ένα ακίνητο, οι πρόσοδοι του οποίου (50.000 ρούβλια ετησίως) αποδίδονταν στην ελληνική κοινότητα.

- Την οικία του πατέρα του, το γνωστό «σπίτι των Φιλικών» επί της οδού Κράσι Περεούλοκ.

-Σημαντικές ήταν οι δωρεές του στην εκκλησία της Αγίας Τριάδας.

Τέλος, σε σχέση με τη φιλανθρωπική δραστηριότητα του Γ.Γ. Μαρασλή χρειάζεται να προσθέσουμε τις δωρεές που πραγματοποίησε προς την Ελλάδα και γενικότερα τον Ελληνισμό.

- Ίδρυσε το 1897 τη βιβλιοθήκη Μαρασλή, με εκδοτική δραστηριότητα που συνέδραμε στον εμπλουτισμό της ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας. Διευθυντής του οργανισμού ανέλαβε ο Λύσανδρος Χατζηκώστας, συγχρόνως διευθυντής της Ελληνοεμπορικής Σχολής. Η τύπωση των βιβλίων γινόταν από το τυπογραφείο των αδελφών Σακελλαρίου στην Αθήνα. Η βιβλιοθήκη Μαρασλή χάρισε γύρω στους 80 τίτλους έργων, μια πληθώρα θεματικής σε όλα τα πεδία των επιστημών, αλλά με βαρύνουσα θέση στις εκδόσεις έργων ιστορίας και λογοτεχνίας.

- Ίδρυσε το Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης στην Αθήνα . Ο Μαρασλής ανέλαβε τη δαπάνη της ανέγερσης του κτιρίου.

- Ίδρυσε το Μαράσλειο ορφανοτροφείο Κέρκυρας το 1906 κόστους 180.000 δρχ. .

-Ίδρυσε τη Μαράσλειο Σχολή στη Φιλιππούπολη.

Όλα τα παραπάνω είναι ορισμένα μόνο από τα πάμπολλα φιλανθρωπικά έργα με τα οποία ο Μαρασλής ευεργέτησε τους Έλληνες και την Οδησό. Το 1895, λόγω ασθένειας, παραιτείται από δήμαρχος. Νωρίτερα τον Σεπτέμβρη του 1893 εορτάστηκε η 15ετηρίδα της παραμονής του Γ.Γ. Μαρασλή στην ανώτατη θέση της δημαρχίας. Κατά τον εορτασμό ο Μαρασλής ανακηρύχτηκε επίτιμος πολίτης της Οδησού. Δεν ήταν η μόνη τιμητική διάκριση για τον Μαρασλή. Ο αυτοκράτορας τον έχρισε μυστικοσύμβουλο του ρωσικού κράτους. Παράλληλα, του απονεμήθηκαν εκατοντάδες τιμητικά διπλώματα και παράσημα. Ο Μαρασλής διατέλεσε και πρόεδρος της Ελληνικής

Κοινότητας της Οδησσού, έλαβε μάλιστα, τον τίτλο του ισόβιου προέδρου. Παντρεύτηκε σε μεγάλη ηλικία μια Ρωσίδα ευγενή. Πέθανε το 1907 στην Οδησό.

Μοναδικός κληρονόμος της περιουσίας του ήταν ο ανιψιός του Αλέξανδρος Σαφόνωφ, γιος της αδελφής του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εν κατακλείδι, μέσα από την επιλογή των τριών αυτών Ελλήνων ευεργετών, και την συνοπτική εξέταση της ζωής και του κοινωνικού έργου που αυτοί επιτέλεσαν, παρατηρούμε ότι υπάρχουν αρκετά κοινά σημεία μεταξύ τους. Τα σημαντικότερα από αυτά τίθενται παρακάτω:

Και οι τρεις περιλαμβάνονται στο χρονικό πλαίσιο του 19ου κυρίως αιώνα. Έζησαν δηλαδή σε μια περίοδο κατά την οποία οι παροικίες «άνθιζαν» σε διεθνές επίπεδο. Επίσης, παρότι ο Λ. Βαρβάκης, ο Κ. Ροδοκανάκης και ο Γ. Γ. Μαρασλής δραστηριοποιήθηκαν επιχειρηματικά στις περιοχές της Νότιας Ρωσίας και Ουκρανίας δεν περιορίστηκαν εκεί αλλά ανέπτυξαν ένα ευρύ δίκτυο διεθνών σχέσεων με άλλους Έλληνες και ξένους εμπόρους και επιχειρηματίες. Διακατέχονταν λοιπόν από έντονο κοσμοπολιτισμό. Έχουν ως αφετηρία το κοινοτικό περιβάλλον, αλλά με το πέρασμα του χρόνου αναδεικνύονται ατομικά μέσα από τις δραστηριότητες τους, ως ευεργέτες.

Όσον αφορά το έργο τους, προσανατολίζεται σε τρεις κυρίως κατευθύνσεις (**τρίπτυχο ευεργετισμού**) :

Ενισχύουν οικονομικά τη χώρα υποδοχής, την ιδιαίτερη πατρίδα, αλλά και το εθνικό τους κέντρο. Μέσα από το τρίπτυχο αυτό διαφαίνεται καθαρά ότι, οι ευεργέτες τιμούν τη χώρα μέσα από την οποία εξελίχθηκαν οικονομικά, παρόλα αυτά όμως διατηρούν έντονους δεσμούς με τον τόπο καταγωγής τους αλλά και εθνική συνείδηση. Η επιλογή των έργων που χρηματοδοτούν γίνεται με κριτήριο την εξυπηρέτηση των αναγκών της εποχής (παιδεία, υγεία, εκπλήρωση θρησκευτικών καθηκόντων) κλπ. Χαρακτηριστικό της ποιότητας τους, είναι ότι μερικά από αυτά συνεχίζουν να λειτουργούν μέχρι σήμερα.

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι το φαινόμενο του ευεργετισμού εξακολουθεί να υπάρχει και στις μέρες μας. Φυσικά, αλλάζοντας μορφή μέσα στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης και αποκτώντας έναν πιο οικουμενικό χαρακτήρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- « Ο Ελληνισμός του Ευξείνου Πόντου». Βασίλης Καρδάσης, εκδόσεις: Μίλητος
- «Αλεξανδρινές οικογένειες : Χωρέμη, Μπενάκη, Σαλβάγου». Ματούλα Τομαρά-Σιδέρη, εκδόσεις: Κέρκυρα
- «Ευεργετισμός και προσωπικότητα, Ευεργέτες Έλληνες του Καΐρου», τόμος β. Ματούλα Τομαρά- Σιδέρη, εκδόσεις Κέρκυρα
- www.kathimerini.gr , ημερομηνία άρθρων: 12/02/2006, Σταματίας Μαρκέτου (αφιέρωμα) και άρθρο Κωνσταντίνου Παπουλίδη.